

Gustav Adolfsskolan
Gustav Adolfsgatan 2
441 33 Alingsås

2010-06-01
1 (7)
Dnr: 40-2009:2037

Alingsås kommun
441 81 Alingsås

Kvalitetsgranskning av Gustav Adolfsskolan i Alingsås kommun

Skolinspektionens beslut

Gustav Adolfsskolans rektor har tydliga kunskapsmål för skolan som grundar sig på läroplanen och kursplanerna. Dessa kunskapsmål är väl förankrade hos såväl lärare som elever. Rektorn ser till att det bedrivs en pågående diskussion vid skolan kring kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt. Rektorn har tät kontakt med eleverna såväl genom planerade klassrumsbesök som mer spontana kontakter i korridorer och andra delar av skolmiljön.

Av lektionsbesöken framgår att undervisningen läggs upp och genomförs på ett sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen. Det finns ett stort utrymme för eleverna att välja metod och material och att arbeta antingen enskilt eller i grupp. Lärarna har medvetna strategier för att aktivera eleverna. Strategier finns även för att använda sig av elevernas bakgrund och erfarenheter. Eleverna ges stort utrymme till dialog och tät återkoppling med läraren under lektionerna.

Det sociala klimatet vid Gustav Adolfsskolan utmärks av en öppenhet och en ömsesidig respekt. Gemensamt för lärarna är en grundtanke om att alla elever kan lyckas utifrån sina egna högst individuella förutsättningar. Utmärkande för relationen mellan lärare och elever vid skolan är att den präglas av förtroende.

Skolinspektionen bedömer att Gustav Adolfsskolan uppfyller de krav som ställs på verksamheten gällande de granskade områdena. Skolinspektionen lämnar ärendet utan ytterligare åtgärd.

1 Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Gustav Adolfsskolan i Alingsås kommun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen¹. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.²

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggs undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?
- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Gustav Adolfsskolan i Alingsås kommun ingår i detta projekt. Utredaren Magnus Jonasson och undervisningsrådet Hans Enckell besökte en klass i årskurs 9 i Gustav Adolfsskolan den 2-4 december 2009. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

¹ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

² Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se>).

1.2 Gustav Adolfsskolan, Alingsås kommun

Gustav Adolfsskolan är belägen i centrala Alingsås med elever från årskurs 7 - 9. Skolan har ca 300 elever. Antalet elever som ansöker om plats vid skolan är så stort att skolan inte kan ta emot alla. Skolans lärare är organiserade i två arbetslag, AB- och CD-klasser som utgår från åldershomogena klassammansättningar. Skolan har en rektor.

Skolan deltar i ett forskningsprojekt som bedrivs vid pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet rörande skoleffekter, det vill säga orsaker till såväl kunskaper som social anpassning mellan elever. En skolas effektivitet går inte enbart att mäta utifrån baskunskaper och färdigheter utan också utifrån sociala variabler som till exempel elevernas trivsel, självkänsla och attityder. Ett samtidigt väl fungerande pedagogiskt och socialt klimat bedöms vara utmärkande för en framgångsrik skola. Projektet leds av docent Lennart Grosin. Skolans deltagande i projektet sträcker sig mellan 2005 – 2011. Under denna period kommer projektet bland annat samla in material i form av enkäter, riktade till rektor och elever, samt olika former av kunskapsprov och lärarskattningar.

Skolan använder sig av ett självvärderingsverktyg för det pedagogiska skolklimatet vid skolan. Detta används för att mäta faktorer som samsyn och visioner vid skolan när det gäller till exempel grundläggande värderingar och riktlinjer för undervisningen. Man undersöker även faktorer som lärarnas aktiva stöd och positiva återkoppling för elevens goda prestationer.

Andelen elever vid skolan som har uppnått målen i samtliga ämnen har legat på en jämn nivå, i genomsnitt 90 procent, mellan år 2005 – 2009. Andel behöriga till gymnasiet var 97 procent, under motsvarande period. Under år 2009 låg skolans genomsnittliga meritvärde på 228,7, vilket motsvaras av 209,6 för riket.

2 Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.2 Underlag för bedömning

Skolans rektor beskriver i samband med intervjun att hennes uppdrag som rektor är tredelat och består av ett pedagogiskt, ett didaktiskt och ett kommunalt uppdrag. Tyngdpunkten i det pedagogiska uppdraget är enligt rektorn att se till att skolans verksamhet inriktas på att de nationella målen för utbildningen nås. Det didaktiska uppdraget kommer, enligt rektorn, bland annat till uttryck genom att lärarna får arbeta med effektmål för undervisningen. Dessa följs sedan upp av rektorn genom observationer av lektioner. Inom ramen för det kommunala uppdraget ansvarar rektorn gentemot kommunen för bland annat skolans budget och personal.

För att säkra och kunna garantera att undervisningskvaliteten är god vid skolan uppger rektorn att hon använder sig av klassrumsbesök. Fokus ligger på lärarens undervisning vilken sedan tillsammans med en utvärdering av elevernas kunskapsresultat kommer att ligga till grund för ett utvecklingssamtal med den enskilde läraren.

Utgångspunkten enligt rektorn är att hela tiden arbeta med att tydliggöra och förstärka styrkor och därigenom skapa en progression i utveckling av skolklimatet. Skolan arbetar med vad som benämns "lägesanalyser". Dessa genomförs av lärarna men även tillsammans med eleverna och deras vårdnadshavare.

Grunden till att kunna utöva ett bra pedagogiskt ledarskap bygger enligt rektorn på en god kommunikation med arbetslagen vid skolan. Minst lika viktigt är det enligt rektorn att låta lärarna få ta det ansvar som vilar på dem när det gäller att hålla en god kvalitet på undervisningen, att ha tilltro till att de utför bästa tänkbara arbete. För att lärarna ska kunna och ha möjlighet att ta det ansvaret krävs det enligt rektorn att det förs en kontinuerlig dialog med lärarna kring kunskapssyn och målen för undervisningen. I egenskap av pedagogisk ledare, måste man enligt rektorn, ta sitt ansvar och se till att det pedagogiska samtalet vid skolan är pågående, att det är utvecklingsinriktat och leder framåt.

Rektorn uppger att elevernas kännedom om målen är och måste vara utgångspunkten i skolans arbete för att eleverna ska bli engagerade i skolan och ges förutsättningar till en positiv kunskapsutveckling. Rektorn uppger att hon ofta tar kontakt med eleverna såväl i samband med planerade klassrumsbesök som mer spontana kontakter i korridorerna, skolrestaurang och i andra delar i skolmiljön för att stämma av hur de har det och hur de tycker att det fungerar.

I samband med intervjun redogör rektorn för flera utvecklingsområden inom skolans organisation, vilka alla har det gemensamt, enligt rektorn, att de förväntas öka elevernas möjligheter till en positiv kunskapsutveckling. Till exempel pågår ett arbete kring undervisningens utformning. Tanken är att schemat inte ska vara styrande i samma omfattning utan eleverna ska ges möjlighet till en mer sammanhållen arbetsdag med en i större utsträckning integrerad undervisning.

Som tidigare omnämnts under avs. 1.2 så använder sig skolan av ett självvärderingsverktyg för att mäta det pedagogiska skolklimatet. Utifrån detta mäter skolan bland annat faktorer såsom samsyn och visioner vid skolan när det gäller grundläggande

värderingar och riktlinjer för undervisning, höga förväntningar samt lärarnas aktiva stöd till eleverna och positiv återkoppling för elevers goda prestationer.

2.1.3 Rekommendation

Utifrån vad som framkommit i deltagande observation, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att rektorn har tydliga kunskapsmål som förmedlas till lärare och elever, att rektorn för diskussioner med lärarna om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt. Vidare bedömer Skolinspektionen att rektorn har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund.

2.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

2.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

2.2.2 Underlag för bedömning

Gemensamt för de lektioner som Skolinspektionen besöker är en flerstämmighet och en hög ambition att använda sig av elevernas bakgrund och erfarenhet i undervisningssituationen

Inte vid någon av de lektioner som Skolinspektionen observerade förekom att lärarna använde sig av samma metod eller material för alla elever. Lektionerna inleddes i regel utifrån ett samlande grepp om klassen. Läraren redogjorde för det gemensamma målet, att klara det område som klassen höll på att arbeta med. Utifrån denna gemensamma plattform började sedan eleverna att arbeta med olika material, metoder och i olika konstellationer. En del av eleverna arbetade enskilt medan andra arbetade gemensamt i mindre grupper. I valet av metod och material fanns en spridning oavsett ämne för den aktuella lektionen. Det förekom till exempel läroböcker, informationssökning på internet och material som lärarna arbetat fram. När det gäller metod för redovisning framkom samma spridning, en del elever skulle till exempel redovisa skriftligt medan andra skulle göra det muntligt.

I början av lektionerna gavs ett begränsat utrymme för eleverna att föra en dialog med läraren. Denna del av lektionen präglades huvudsakligen av information, där läraren förmedlade sitt budskap, innehållet i dagens lektion och målet för det område som eleverna arbetade med, till gruppen som helhet. Denna del av lektionerna använde sig lärarna generellt av för att "knyta an" till elevgruppen.

När eleverna började arbeta och fram till dess att lektionerna var slut gavs ett stort utrymme för dialog mellan lärare och elev utifrån det avsnitt som eleverna arbetade med. Dessa dialoger kännetecknades i stor utsträckning av att de utgick ifrån elevens förutsättningar, utifrån ett resonemang kring elevens egna upplevelser och erfarenheter. En lärare uttryckte det som så att: *"Kunskap är det först när eleven kan relatera till egna erfarenheter, att kunna diskutera utifrån sina egna referensramar. Det är först då som kunskapen får en mening för eleven"*.

Vid observationerna framkom medvetna strategier från lärarnas sida när det gällde att aktivera eleverna under lektionerna. En strategi var valet av metod för elever som annars inte skulle ta eller ges något större utrymme i klassrumssituationen. En annan var bland annat att variera arbets- och redovisningssätt för dessa elever och därigenom ge dem ett utrymme som de annars inte skulle ha tagit själva.

Samtliga lektioner som Skolinspektionen observerade avslutades genom att läraren hade en gemensam återkoppling med klassen. Läraren stämde av hur långt elevgruppen hade kommit på väg mot det gemensamma målet, det område klassen arbetade med. Här gavs utrymme för återkoppling mellan elev och lärare innan lektionen avslutades.

2.2.3 Rekommendation

Utifrån vad som framkommit i deltagande observation, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att undervisningen läggs upp och genomförs på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen.

2.3 Lärarnas förhållningssätt

2.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

2.3.2 Underlag för bedömningen

Gemensamt för det sociala klimatet vid Gustav Adolfsskolan är att det utmärks av en öppenhet och ett förhållningssätt som är präglad av en ömsesidig respekt inför den enskilde individen.

Bland eleverna finns en öppenhet att ställa frågor kring varför vi besöker skolan, likväl som det ställs mer ingående frågor relaterade till elevernas egen situation, vad som är viktigt för dem. Det märks tydligt på eleverna att de är vana att samtala och diskutera med vuxna. De är vana vid att bli sedda, bekräftade och lyssnade på.

Vid intervjuer med lärarna men även i samband med lektionsbesök kommer lärarnas höga förväntningar på eleverna till uttryck. Gemensamt för lärarnas förväntningar är en grundtanke om att alla elever kan lyckas, att varje enskild elev vid skolan har möjlighet att lyckas utifrån sina egna högst individuella förutsättningar. I klassrumssituationen kommer detta bland annat till uttryck genom variationen av metod och material som lärarna använde sig av i sin undervisning samt ett användande av elevens egen bakgrund och erfarenheter. En lärare uttryckte det som så att; *"För att jag ska kunna ha höga förväntningar till att en elev ska lyckas så måste jag också ge eleven de verktyg som hon/han behöver för att lyckas utifrån sina egna högst individuella förutsättningar. Gör jag inte det så blir mina förväntningar orealistiska. Jag är övertygad om att alla elever kan lyckas och att vi vuxna kan hjälpa dem att göra det"*.

Oavsett om mötet mellan lärare och elev sker i klassrumssituationen, i korridorerna, i skolrestaurang eller ute på skolgården så utmärks dessa tillfällen genomgående av en ömsesidig respekt. Lärarna stannar ofta upp när de möter eleverna utanför klassrummet, frågar hur de har det och hur de mår. Små informella samtal där eleven bekräftas och blir sedd. Som regel känner lärarna till namnen på eleverna på skolan oavsett om lärarna möter eleverna i sin egen undervisning eller inte. Utmärkande för relationen mellan lärare och elever vid skolan är att den präglas av förtroende.

2.3.3 Rekommendation

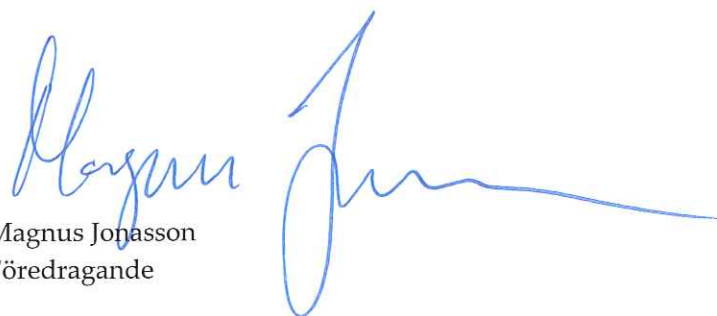
Utifrån vad som framkommit i deltagande observation, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att lärarna har höga förväntningar på eleverna och att lärarna bemöter eleverna respektfullt och positivt.

I ärendets slutliga handläggning har utredarna Barbro Fock och Linda Svensson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Magnus Jonasson
Föredragande

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig

roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt provas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder provas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande**Skolan ska sträva efter att varje elev**

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll...
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar**Framgångsrika skolor**

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.¹ Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.²

¹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

² Folkhälsoinstitutet (2005), *Skolans mål och möjligheter*

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende.³

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.⁴ Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.⁵ Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.⁶

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.⁷

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

³ Grosin, Lennart (1998), *Rektorer i framgångsrika skolor*. Stockholms universitet

⁴ Monroe, L (1997) *Nothing's Impossible*. Time Books

⁵ Grosin, L (2004), *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor*

⁶ Grosin (2004)

⁷ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, Stockholm

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.⁸ Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.⁹

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.¹⁰

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.¹¹ Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.¹²

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne.¹³

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumentet på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen

⁸ Monroe, L (1997)

⁹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

¹⁰ Scherp, H-Å (2002). *Lärare lärmiljö – Att leda skolan*

¹¹ Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

¹² Folkhälsoinstitutet (2005). *Skolans mål och möjligheter*.

¹³ Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur. Stockholm.

med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap.¹⁴

Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner.¹⁵

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.¹⁶

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.¹⁷ Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.¹⁸

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för

¹⁴ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

¹⁵ Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

¹⁶ Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

¹⁷ Skolverket (2008)

¹⁸ Skolverket (2008)

undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra särlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inlåsningseffekter uppstå."¹⁹

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – särlösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar särlösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

¹⁹ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.